KATOLIČKI TRADICIONALISTI U HRVATSKOJ 2008. – 2018.

Autor: Ivo Mišur[1]

Sažetak: U radu je izložena kronologija obnove pretkoncilskoga obreda mise Katoličke Crkve u Hrvatskoj. U uvodu se objašnjava problematika primjena odredbi Drugoga vatikanskoga koncila, izmjene reda mise te okolnosti nastanka Bratstva sv. Pija X. Skupina zagrebačkih vjernika, potaknuta proglašenjem papina motuproprija Summorum Pontificum 2007. godine, u Hrvatskoj je pokrenula inicijativu za obnovom tradicionalne mise na latinskom jeziku. Zagrebačka nadbiskupija 2011. je godine imenovala svećenika koji se brinuo o vjernicima privrženim tradicionalnom obredu do svoje smrti 2014. godine, nakon čega zajednica ostaje bez pastoralne skrbi sve do 2018. godine. U međuvremenu je Bratstvo sv. Pija X. započelo redovni pastoral u Hrvatskoj i privuklo određen broj vjernika u svoje kapele. Analiziran je razvoj dvaju zajednica, kao i rezultati anketnoga istraživanja među vjernicima koji se okupljaju oko FSSPX-a, a kojim su utvrđene glavne karakteristike ove zajednice.

Ključne riječi: *Katolička Crkva, tradicionalna latinska misa, FSSPX, Summorum Pontificum*

1. UVOD

Nakon Drugoga vatikanskoga koncila Katolička se Crkva otvorila svijetu. Usvajanje ekumenizma, vjerske slobode i kolegijalnosti kao službenih crkvenih stavova najznačajnije su promjene koje su obilježile

[1] mag. ing. stroj., Ladišina 15, Zagreb, ivo.misur@gmail.com

koncilsko zasjedanje. Jedna od promjena koju su vjernici najprije osjetili bila je promjena reda mise 1969. godine, koja se očitovala u uvođenju narodnoga jezika u liturgiju te okretanje svećenika prema narodu umjesto prema oltaru. Nisu svi biskupi i svećenici bili oduševljeni novostima. Neslaganja i različite interpretacije ekumenskih koncila u Crkvi kroz povijest su pravilo.[2]

Jedan od vodećih protivnika promjena bio je nadbiskup Marcel Lefebvre koji je za vrijeme koncila, u kojem je sudjelovao, bio poglavar Družbe Duha Svetoga (Congregatio Sancti Spiritus – CSSp). Nakon neuspjeloga pokušaja otpora promjenama umirovljen je. Ponovno se aktivirao na zahtjev skupine svećenika i bogoslova privrženih tradiciji. Na njihovu zamolbu osnovao je Svećeničko bratstvo sv. Pija X. (Fraternitas Sacerdotalis Sancti Pii X., FSSPX[3] 1. studenog 1970. Dopuštenje za rad bratstva dao je mjesni biskup François Charrière u Lausanne-Genf-Fribourgu. Društvo je osnovano kao pia unio (ad experimentum na šest godina).[4]

Službene Crkvene vlasti pozorno su pratile rad novoosnovanoga bratstva te su u tu svrhu provođene redovne kanonske vizitacije. Nakon jedne vizitacije tijekom koje su se vodile žustre teološke rasprave, Lefebvre je 1974. izdao deklaraciju u kojoj se otvoreno suprotstavio koncilskim promjenama.[5] Pismo nije prošlo nezapaženo jer je Lefebvre pozvan u Vatikan na očitovanje nakon čega je mjesni biskup Fribourga, Mgr. Pierre Mamie, FSSPX-u oduzeo pia unio status, praktično ukinuvši FSSPX 6. svibnja 1975. Lefebvre nije priznao ukinuće, tvrdio je da je kanonski nevaljano. Nastavio je zaređivati svećenike unatoč protivljenju službenih crkvenih vlasti te je u ljeto 1976. suspendiran najprije

[2] Thomas Bremer, „Najnovija događanja oko Svećeničkog bratstva Pija X.", *Crkva u svijetu*, 44/2 (2009), 240.

[3] Nekad se koristi naziv SSPX koji dolazi od engleske varijante (*Society of St. Pius X*), što je pogrješno. Ovaj je naziv ispravan samo u engleskom govornom području te se drugdje ne koristi; pretkoncilska misa usvojena na Tridentskom koncilu zove se i misa sv. Pija V. Međutim, FSSPX. je nazvan prema sv. Piju X. Lefebvre je to pojasnio riječima da je svrha Bratstva „sva djela potrebna za formaciju svećenika i sve što se na to odnosi". Primarna briga Pija X. bila je formacija svećenstva.

[4] Bremer, „Najnovija", 239. i „History of the SSPX", https://fsspx.org/en/history-of-the-SSPX, pristupljeno 23. rujna 2018.

[5] Bremer, „Najnovija", 239.

collatione ordinum, i.e,[6] a već tjedan dana poslije a divinis.[7] Lefebvre nije osporio suspenzije, ali je nastavio služiti mise i podjeljivati sakramente, tvrdeći da zabrana vrijedi samo za Novus ordo, dok za sakramente prema pretkoncilskom misalu ne vrijedi.

Ovakvo je stanje potrajalo sve do 1988. godine kada je Lefebvre u već poodmakloj dobi odlučio FSSPX-u osigurati budućnost ređenjem novih biskupa koji bi mogli rediti svećenike nakon njegove smrti. Ređenje biskupa nazvao je „operacija preživljavanje". Uz izričito protivljenje pape Ivana Pavla II. u Econi je 30. lipnja 1988. Lefebvre posvetio četvoricu svećenika iz redova FSSPX-a za nove biskupe.[8] Ovaj čin papa je u svojem motupropriju Ecclesi Dei nazvao „raskolničkim činom" te je potvrdio ekskomunikaciju Lefebvrea i četvorice zaređenika.

Lefebvre je postupak suprotno papinom odobrenju pravdao djelovanjem u nuždi koje je predviđeno kanonskim pravom (kan. 1323). FSPX se od 1988. poziva na izvanrednu vlast upravljanja proviđenu općim uredbama Zakonika kanonskoga prava.[9]

Dio FSSPX-ovih svećenika osnovao je nakon ekskomunikacija Svećeničko bratstvo sv. Petra (FSSP) koje je pod Papinim nadzorom. Poslije su se formirale slične svećeničke družbe koje su njegovale tradicionalnu latinsku misu (TLM u daljnjem tekstu), kao primjerice Institut Dobrog Pastira. Pontifikalno povjerenstvo Ecclesia Dei osnovano je 1988. godine te se brine o odnosima Svete stolice s Bratstvom sv. Pija X. te o drugim tradicionalnim katoličkim zajednicama.

Lefebvre je umro 1991., a FSSPX je nastavio svoj rad i rast. Poglavar FSSPX-a, biskup Fellay, 2006. je godine papi Benediktu XVI. predstavio program s prijedlozima za normalizaciju odnosa i reguliranje statusa Bratstva. Papa Benedikt XVI. 7. je srpnja 2007. godine izdao motuproprij Summorum Pontificum kojim je omogućeno i olakšano slavljenje tradicionalne mise prema pretkoncilskom redu mise.

[6] Zabranjeno mu je zaređivanje svećenika.

[7] Zabranjena mu je podjela sakramenata.

[8] Ređenje novih biskupa moguće je jedino uz dopuštenje Rima. Zaređeni su Bernard Tissier de Mallerais, Richard Williamson, Alphons de Galarret i Bernard Fellay.

[9] „Analiza pisma papinskog povjerenstva".
http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2017/04/analiza-pisma-papinskog-povjerenstva.html, pristupljeno 23. srpnja 2018.

Distrikt se sastoji od priorata (potrebna su tri svećenika) za uspostavu. Hrvatska se nalazi u Austrijskom distriktu kojem je trenutno na čelu Stefan Frey. [16]

2. OBNOVA KATOLIČKE TRADICIJE U DUHU SUMMORUM PONTIFICIUM U HRVATSKOJ

Hrvatski biskupi i svećenici proveli su koncilske promjene liturgije tijekom sedamdesetih godina 20. stoljeća. Do 2007. godine i papina motuproprija u Hrvatskoj nisu postojale organizirane skupine koje bi trajno njegovale ili zahtijevale služenje TLM. Postojale su pak skupine vjernika koje su sa svojim svećenicima organizirale povremena slavljenja tradicionalnih misa. Donošenjem motuproprija situacija se brzo mijenja. U travnju 2007. godine pokrenuta je internetska stranica naziva „Latinska misa".[17] Stranicu je pokrenuo pater Tin Šipoš s bratom u svrhu što boljega upoznavanja tradicionalnoga obreda, sa željom da mu se omogući slobodna primjena. Na forumu stranice prvi se put okupljaju pobornici TLM-a u Hrvatskoj te razmjenjuju mišljenja. Prva tradicionalna latinska misa služena u Hrvatskoj nakon motuproprija bila je u varaždinskoj katedrali 7. srpnja 2007. Služio ju je spomenuti Šipuš, a vijest je objavljena u medijima.[18] Iste godine Šipoš je pristupio kartuzijanskom redu[19] u Njemačkoj te je internetska stranica o latinskoj misi ugašena.[20]

Neovisno o Šipušu, 2008. godine Zagrebačkoj se nadbiskupiji obraća laik Tomislav Pejković s upitom o mogućnosti slušanja mise po izvanrednom rimskom obredu. Nadbiskupija je odgovorila da je motuproprij već uveden jer je riječ o izvanrednom obliku obreda koji se izvodi samo ako postoji skupina zainteresiranih župljana, a s obzirom na to da trenutno nije bilo dokaza o interesu župljana, TLM se ne služi.[21]

[16] „The districts of the SSPX worldwide", https://fsspx.org/en/content/5925, pristupljeno 2. srpnja 2018.

[17] „Prethodna povijest", *Godišnji izvještaj društva Benedictus za 2011. godinu*, (2011), 5.

[18] „Prethodna", 5.

[19] Zajednička bogoslužja kartuzijanaca su na latinskom jeziku.

[20] Šipoš je poslije povremeno služio tradicionalnu latinsku misu u hrvatskoj misiji u Švicarskoj.

[21] „Prethodna", 6.

Pejković je pokrenuo internetsku peticiju, nastojeći potpisima dokazati Nadbiskupskom stolu da postoji skupina zainteresiranih vjernika. Peticiju je potpisalo trideset vjernika iz Zagrebačke nadbiskupije te još nekolicina izvan granica nadbiskupije. S prikupljenim potpisima ponovno se obratio Nadbiskupiji.[22] U odgovoru koji je primio utvrđeno je da nije uspio dokazati veću zainteresiranost vjernika unutar jedne župe, što je prema motupropriju bitan preduvjet za slavljenje.[23] Pejković se vrlo brzo u prosincu obratio povjerenstvu ED kojem je poslao svu prepisku s nadbiskupijom. Povjerenstvo je kontaktiralo kardinala Bozanića od kojega je dobilo potvrdu da će se TLM slaviti u jednoj crkvi u Zagrebu.[24]

Vrlo brzo osnovano je Društvo za promicanje tradicionalne Mise „Benedictus". Osnivačka skupština održala se 11. siječnja 2011. u dvorani pokraj dominikanske crkve bl. Augustina Kažotića u Zagrebu. Osnivanju je prisustvovalo osamnaest osoba.[25] O daljnjoj brojnosti članstva svjedoči podatak da je u 2011. godini članarinu platilo jedanaest osoba, dok je u 2017. godini to učinilo samo šest.

Nakon osnivačke skupštine, zagrebački nadbiskup Josip Bozanić imenovao je prebendara dr. Stanislava Vitkovića da bude na raspolaganju tradicionalnoj zajednici. Odluka je stupila na snagu 20. veljače 2011., a za misno slavlje bila je određena crkva sv. Martina u Vlaškoj ulici. Određeno je da se mise u spomenutoj crkvi prema izvanrednom rimskom obredu slave nedjeljom i zapovjednim blagdanom u 11:30.[26] Društvo je nastavilo s aktivnostima te je 11. listopada 2013. primljeno u međunarodno udruženje za promicanje katoličke tradicije i TLM Foederatio Internationalis Una Voce (FIUV).[27]

Osim u Zagrebu, TLM se povremeno slavi i u drugim župama u Hrvatskoj. Na inicijativu studenata koji su se prvi put s tradicionalnom misom susreli u Zagrebu, 17. je srpnja 2011. u Dubrovniku služena tradi-

[22] „Prethodna", 6.

[23] Na popisu je bilo trideset osoba iz dvadesetak različitih župa, s tim da je najveći broj potpisnika iz jedne župe iznosio troje vjernika.

[24] „Osnivanje Društva Benedictus", *Godišnji izvještaj društva Benedictus za 2011. godinu*, (2011), 7.

[25] „Osnivanje", 7.

[26] *Godišnji izvještaj društva Benedictus za 2011. godinu*, (2011), 9.

[27] „Međunarodne aktivnosti", *Godišnji izvještaj društva Benedictus za 2013. godinu*, (2013), 6.

cionalna tiha misa po dominikanskom obredu (iuxta ritum Ordinis Praedicatorum). Služio ju je tadašnji župnik u Gružu, fra Mihael Mario Tolj, u crkvi sv. Nikole od Škara na predjelu zvanom Kantafiga. Fra Mihael mladu je misu služio na starom obredu u rodnom Orebiću 2007. godine.[28] Misa je slavljena iste godine 31. srpnja i 7. kolovoza u istoj crkvi.[29] U Osijeku i jednoj drugoj slavonskoj župi između 2012. i 2016. jedan je svećenik-redovnik u samostanskoj crkvi služio javno tradicionalnu misu. Jedan je isusovac također planirao služiti misu, ali nije dobio potrebna dopuštenja.[30]

U Hrvatskoj su osim preč. Vitkovića TLM slavili svećenici iz inozemstva. Prvi je to učinio australski svećenik, član Bratstva svećenika sv. Petra, porijeklom iz Hrvatske, Anthony Sumich. Prilikom posjeta Hrvatskoj 26. travnja 2009. služio je misu u kapeli franjevačkoga samostana na Kaptolu.[31] Sumich je misu služio i u bazilici Srca Isusova u Palmotićevoj dvije godine kasnije. Don Mate Bartulica u splitskoj je crkvi sv. Filipa Nerija tijekom posjeta Hrvatskoj služio TLM 21., 24. i 25. svibnja 2014. Tijekom 2014. godine održavali su se susreti ljubitelja TLM.[32] U rujnu je u Zadarskoj nadbiskupiji kršteno dijete prema tradicionalnom obredu.[33]

Tijekom puta u Beč, Viktorović je iznenada preminuo 17. listopada 2014.[34] Nakon njegove smrti, TLM su u Hrvatskoj većinom služili strani svećenici. U crkvi sv. Martina od 19. travnja 2015. do 7. siječnja 2018. mise su služili sljedeći svećenici: Leszek Krolikowski i Mareusz Markiewicz (ukupno 15 misa[35]), Johannes Kindler iz reda regularnih kanon-

[28] S tradicionalnom misom susreo se tijekom studija na Sveučilišta u Fribourgu u Švicarskoj.

[29] „Tradicionalna misa u ostalim dijelovima Hrvatske i Bosne i Hercegovine", *Godišnji izvještaj društva Benedictus za 2012. godinu* (2012), 20.

[30] „Apostolat Bratstva sv. Pija X. u istočnoj Hrvatskoj"
http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2016/11/apostolat-bratstva-sv-pija-x-u-istocnoj.html, pristupljeno 1. srpnja 2018.

[31] „Tradicionalna misa u ostalim dijelovima Hrvatske i Bosne i Hercegovine", *Godišnji izvještaj društva Benedictus za 2014. godinu*, (2014). 7.

[32] Isto, 8.

[33] „Kraći izvještaji", *Godišnji izvještaj društva Benedictus za 2013. godinu* (2013), 6.

[34] „Smrt preč. g. dr. Stanislava Vitkovića", *Godišnji izvještaj društva Benedictus za 2014. godinu* (2014), 4.

[35] Broji se i misa koju je Mareusz Markiewicz 1. rujna 2016. služio prema staroslavenskom Vajsovom misalu iz 1927. godine.

ika sv. Augustina (jedna misa), Mato Bartulica iz biskupije Kansas City (šest misa), Tomislav Roškarič iz Mariborske nadbiskupije (jedna misa), Anthony Sumic, Jérôme Bücker i Jakub Zetner iz FSSP (ukupno 23 mise).[36]

Kardinal Burke trebao je slaviti tradicionalnu tihu misu u crkvi sv. Martina 24. listopada 2016., no nije dobio potrebno odobrenje.[37] Zagreb je 4. ožujka 2018. posjetio generalni poglavar Svećeničkoga bratstva svetoga Petra (FSSP), preč. John Berg, te je održao dvije mise i predavanje.

U crkvi Krista Kralja na Mirogoju od 6. svibnja 2018. ponovno su se počele održavati TLM, a vlč. Zvonimir Kurečić imenovan je za brigu o vjernicima koji su privrženi tradicionalnom obredu.[38]

3. OBNOVA KATOLIČKE TRADICIJE U DUHU FSSPX-A U HRVATSKOJ

Osim svećenika koji su TLM slavili s biskupskim dopuštenjem, u Hrvatskoj nakon motuproprija počinje svoje djelovanje FSSPX. Prvi posjet FSSPX-a Hrvatskoj zbio se 13. travnja 2012. Misu su služili svećenici iz Austrije, Göttler i Trutt, uz pomoć jednoga tadašnjega bogoslova.[39] Poslije mise održano je predavanje pod nazivom „Vjera, Tradicija, Crkva, Koncil, Bratstvo sv. Pija X." Misa i predavanje održani su u dvorani Zrinski u hotelu Dubrovnik.

FSSPX je povremeno održavao mise u iznajmljenim prostorima u Zagrebu (Hotel Dubrovnik, Hotel Panorama, Hotel Fama, Hotel I, Chromosov toranj, Češki narodni dom), Splitu (Hotel Dujam[40]), Rijeci (Centar Zamet i Hrvatska čitaonica na Trsatu) i Slavonskom Brodu (Falcon electronic).[41]

---

[36] „Izvještaj o radu Društva i povezanim događanjima", *Godišnji izvještaj društva Benedictus za 2015. – 2016. – 2017. godine* (2017), 2.

[37] „Kardinal Burke će slaviti tradicionalnu misu u Zagrebu" https://tradicionalnamisa.com/kardinal-burke-ce-slaviti-tradicionalnu-misu-zagrebu/, pristupljeno 23. srpnja 2018.

[38] „U crkvi Krista Kralja započelo redovito slavljenje svete mise po izvanrednom rimskom obredu", http://www.zg-nadbiskupija.hr/u-crkvi-krista-kralja-zapocelo-redovito-slavljenje-svete-mise-po-izvanrednom-obliku-rimskog-obreda, pristupljeno 23.srpnja 2018.

[39] Marko Tilošanec, „Prva javna kapela Svećeničkog bratstva sv. Pija X. u Hrvatskoj", *Christus Rex – Službeni glasnik Svećeničkog bratstva sv. Pija X. za Hrvatsku* 10, (2016), 36.

[40] Prva FSSPX-ova misa u Splitu služena je 28. prosinca 2014. u hotelu Katarina u Dugopolju.

[41] „Raspored sv. Misa", *Christus Rex – Službeni glasnik Svećeničkog bratstva sv. Pija X. za Hrvatsku*,

U Hrvatskoj je FSSPX osnovan kao Udruga sv. Josipa sa sjedištem u Dugom Selu. Blog Christus Rex pokrenut je u svibnju 2013. godine kao neslužbeni blog koji je promicao stavove FSSPX-a. U 200. objavi u veljači 2014. pisalo je da blog postaje „poluslužbeni informacijski izvor Svećeničkog bratstva sv. Pija X. za promicanje stavova i apostolata FSSPX-a u Hrvatskoj; a poluslužbeni u tom smislu da Bratstvo ne stoji službeno iza njega, već mu daje svoju podršku, nadzire njegov rad."[42]

Vrlo brzo pokrenut je časopis „Christus Rex – Glasnik Svećeničkog bratstva sv. Pija X. za Hrvatsku", a izlazi od rujna 2014. godine. Od veljače 2015. izlazi kao „Službeni glasnik Tajništva FSSPX-a u Hrvatskoj".

Preokret u FSSPX-ovom apostolatu u Hrvatskoj dogodio se pristupanjem Marka Tilošanca bratstvu. Tilošanec je na prvoj TLM prisustvovao 14. siječnja 2010. u Varaždinskoj nadbiskupiji. Za tradiciju se zainteresirao još u bogosloviji. Planirao je nakon ređenja djelovati isključivo kao tradicionalni svećenik. S tom je namjerom ljeto prije đakonskoga ređenja posjetio priorat Bratstva sv. Petra (FSSP) u Readingu u Engleskoj. Tamo su mu objasnili da ne mogu osigurati da će trajni apostolat njihova bratstva zaživjeti u Hrvatskoj. Tilošanec je mladu tradicionalnu misu služio 30. lipnja 2013. u crkvi sv. Martina u Vlaškoj kao zamjena Vitkoviću. U ožujku 2013. godine prvi je put u tajnosti posjetio FSSPX-ovu bogosloviju u Zaitzkofenu. Nakon što je 25. listopada 2013. odslužio svoju posljednju misu, po redovnom obliku rimskoga obreda, Tilošanec je otputovao u Zaitzkofen. U FSSPX-ove se prostore preselio 15. studenoga 2013.[43] Dana 8. prosinca 2014. postao je prvi Hrvat u FSSPX-u.[44]

Krajem 2014. misa se počela redovito služiti u prvoj kapeli FSSPX-a u Hrvatskoj u Dugom Selu. Mise su se tamo povremeno služile sve do veljače 2017. godine.[45] Rektor FSSPX sjemeništa u Švicarskoj, p. Schmidberger, posjetio je Hrvatsku tri puta – u travnju 2014., srpnju

(2017), 4.

[42] „200. članak", http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2014/02/200-clanak.html, pristupljeno 23. srpnja 2018.

[43] „Svećeniče, gdje je tvoja misa", http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2017/06/svecenice-gdje-je-tvoja-misa-x.html#more, pristupljeno 25. rujna 2018.).

[44] „Tradicionalna misa u ostalim dijelovima Hrvatske i Bosne i Hercegovine", *Godišnji izvještaj društva Benedictus za 2014. godine* (2014), 8.

[45] „Svećeničko bratstvo sv. Pija, Mise u Božićnom vremenu", http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2014/12/svecenicko-bratstvo-sv-pija-x-mise-u.html, pristupljeno 14. studenoga 2018.

2014. i 2015. Poglavari Austrijskoga distrikta u kojem se nalazi Hrvatska, p. Frey, i p. Pfluger, nekoliko su puta posjetili Hrvatsku te održali mise i predavanja. Članovi Bogoslovije (iz Zaitzkofena) također su posjetili Zagreb. Zasigurno najveći događaj bio je posjet biskupa Fellaya 2. listopada 2016. te sv. potvrda 13. svibnja 2018. godine.[46]

Vjernici zainteresirani za tradicionalni obred javili su im se iz Splita, Rijeke, a poslije i Slavonskoga Broda.[47] Franz Schmidberger služio je privatnu svetu misu u Slavonskom Brodu 8. srpnja 2015. godine, na kojoj se okupila manja skupina vjernika. U ljeto 2016. godine Tilošanec je na poziv jedne obitelji u manjem mjestu u Baranji služio privatnu misu s manjim brojem vjernika.[48] Prvi je put misa u organizaciji FSSPX-a u Rijeci služena u petak, 8. travnja 2016., u hotelu Bonavia.

Biskup Fellay posjetio jr Hrvatsku početkom listopada 2015. kako bi nakon trogodišnjeg djelovanja procijenio stanje za moguće uspostavljanje stalnoga pastorala. Na dotadašnje susrete koje su organizirali u Splitu i Zagrebu dolazilo je stotinjak ljudi.[49] Redovni FSSPX-ov apostolat počeo je u rujnu 2016. godine. Uz patera Marka Tilošanca za Hrvatsku je zadužen mađarski svećenik Papp, za kojega je predviđeno da povremeno djeluje u Hrvatskoj.[50] Krajem 2016. poglavar austrijskoga distrikta Stefan Frey posjetio je Hrvatsku te u Zagrebu, Rijeci i Splitu održao mise i predavanja na kojima se okupilo oko stotinu i pedeset ljudi. U Hrvatskoj je već na početku apostolata bilo nekoliko zainteresiranih za svećeničko i redovničko zvanje.[51] Prva javna FSSPX-ova kapela posvećena svetom Jeronimu otvorena je u Splitu 2. listopada 2016.[52] Kapelu sv. Josipa u zagrebačkim Dugavama posvetio je 16. srpnja 2017. p. Franz Schmidberger, rektor bogoslovije. Trenutno FSSPX-ov svećenik mise održava redovito u kapelama u Zagrebu, Splitu, u pros-

[46] Tilošanec, „Prva", 36.

[47] Tilošanec, „Prva", 36.

[48] „Apostolat Bratstva sv. Pija X. u istočnoj Hrvatskoj", , http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2016/11/apostolat-bratstva-sv-pija-x-u-istocnoj.html, pristupljeno 23. listopada 2018.

[49] „Biskup Fellay posjetio Hrvatsku", http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2015/11/biskup-fellay-posjetio-hrvatsku.html, pristupljeno 11. srpnja 2018.

[50] Tilošanec, „Prva", 37.

[51] Tilošanec, „Prva", 37.

[52] Tilošanec, „Prva", 33.

torijama hrvatske čitaonice u Rijeci na Trsatu te povremeno u Slavonskom Brodu. Brojnost aktivnih vjernika koji pohađaju mise koje služe FSSPX-ovi svećenici je oko sto pedeset.[53]

Apostolat FSSPX-a razvio se vrlo brzo te su u prvih godinu i pol dana održane prve pričesti (Rijeka i Split), vazmeno bdijenje (Split), dva krštenja, duhovna obnova u Austriji, procesije na Tijelovo i Gospu Fatimsku (Split). Dio je vjernika u ožujku pristupio Vojsci Bezgrješne, obnovljenoj prema tradicionalnim zasadama, a pokrenuta je i Križarska vojna svete krunice koja je trajala tijekom 2015. i 2016. godine.[54]

FSSPX-ov biskup Bernard Tissier de Mallerais u Zagrebu je podijelio sakrament sv. potvrde 13. svibnja 2018.[55] Vijest o ovom događaju objavljena je u mnogim medijima radi pisma od 11. svibnja 2018. koje je objavio zagrebački nadbiskup, kardinal Josip Bozanić. Kardinal je obavijestio vjernike da „dotični biskup nema dozvolu za podjeljivanje sakramenta na području Zagrebačke nadbiskupije te da se svi koji bi u njemu sudjelovali izlažu opasnosti da se i sami isključe iz potpunog zajedništva Katoličke Crkve."[56]

---

[53] Bartosz Tokarski, „Dojmovi o posjetu Bogoslovije iz Zaitzkofena Zagrebu", *Christus Rex - Službeni glasnik Svećeničkog bratstva sv. Pija X. za Hrvatsku* 9, (2016) 18.

[54] „Prva pričest u Splitu",
http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2018/04/prva-pricest-split-8-4-2018.html, pristupljeno 8. studenoga 2018.
„Militia Immaculatae, „Vojska Bezgrješne",
http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2017/03/militia-immaculatae-mi-vojska-bezgrjesne.html, pristupljeno 3. studenoga 2017.
„Obred primanja u Vojsku Bezgrješne", http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2017/03/obred-primanja-u-mi.html, pristupljeno 16. rujna 2017.
„Procesija u Splitu na čast Gospe", http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2017/05/procesija-u-splitu-na-cast-gospe.html, pristupljeno 21. studenoga 2017.
„Tijelovska procesija u Splitu",
http://christusrexhrvatska.blogspot.com/2017/06/tijelovska-procesija-u-splitu.html, pristupljeno 30. srpnja 2018.
Marko Tilošanec, „Obred prve pričesti (Rijeka, 29. travnja 2017.)", *Christus Rex – Službeni glasnik Svećeničkog bratstva sv. Pija X. za Hrvatsku,* 13, (2017), 37.

[55] Bernard Tissier de Mallerais, „Propovijed prigodom podjele sv. Potvrde", *Christus Rex – Službeni glasnik Svećeničkog bratstva sv. Pija X. za Hrvatsku*, 16 (2018), 31.

[56] Josip Bozanić, „Mons. Bernard Tissier de Mallerais nema dozvolu za podjeljivanje sakramenta svete potvrde na području Zagrebačke nadbiskupije",
http://www.zg-nadbiskupija.hr/mobile.aspx?id=25960, pristupljeno 20. srpnja 2018.

4. ANKETNO ISTRAŽIVANJE

Kako bi se utvrdile osnovne karakteristike zajednice, autor ovoga rada proveo je istraživanje među vjernicima koji se okupljaju na misama koje služe FSSPX-ovi svećenici. Istraživanje je provedeno u kapelama u Zagrebu, Splitu i Rijeci putem isprintanoga anketnoga upitnika te putem Googleova obrasca. Anketa je provedena među pedeset sedam ispitanika od 27. kolovoza do 30. rujna 2018. putem interneta, odnosno nakon dvije nedjeljne mise u Zagrebu, Splitu te Rijeci (2. rujna i 9. rujna 2018.).

Odgovori ispitanika koji ne spadaju u ciljnu skupinu (vjernici privrženi tradiciji koji se okupljaju oko FSSPX-a) eliminirani su iz analize (jedan se ispitanik u odgovorima izjasnio da pohađa samo misu novoga obreda, petero je označilo da pohodi crkvu Krista Kralja na Mirogoju (uz kapelu sv. Josipa u Dugavama) u kojoj ne služi FSSPX-ov svećenik, dvoje ih je označilo da TLM pohode u drugim crkvama te nije moguće utvrditi jesu li te crkve u Hrvatskoj i te služi li tradicionalnu latinsku misu FSSPX-ov svećenik). Ukupno je bilo četrdeset devet ispitanika koji su odgovarali ciljnoj skupini te čiji su odgovori obrađeni.

Najviše ispitanika pohađalo je mise u Zagrebu (55,1 %) i Splitu (36,7 %). Po jedan je bio iz Slavonskoga Broda i troje iz Rijeke. Čak 67,3 % ispitanika bili su muškarci, što pokazuje da oni čine većinu među aktivnim tradicionalnim katolicima za razliku od prosječnih hrvatskih župa gdje su žene aktivnije.

Najviše ispitanika bilo je u dobi od 46 do 60 godina, gotovo jedna trećina (30,6 %). Mladi od 18 do 30 godine čine četvrtinu ispitanih (26,5 %). Nešto manje bilo je onih od 30 do 45 godina (22,4 %), dok je devetero anketiranih (18,4 %) imalo više od 61 godine. Samo jedan ispitanik bio je mlađi od 18 godina. Čak 81,6 % anketiranih tradicionalnih vjernika za sebe kaže da ima konzervativne svjetonazore. Umjerene stavove ima 18,4 %, dok liberalni pogled na svijet nema nijedan ispitanik.

Gotovo polovica ispitanih s TLM-om se upoznala zahvaljujući prijateljima, čak 45,8 %. Prve informacije o katoličkoj tradiciji putem interneta dobilo je 27,1 % ispitanika. U obiteljskom je krugu s TLM-om upoznato 14,6 % ispitanika. Nekim drugim načinima s TLM-om se up-

oznalo 12,5 % ispitanika. Na pitanje o trajanju pohađanja TLM-a najviše ispitanika (38,8 %) odgovorilo je da je riječ o tri do četiri godine (što se poklapa s dolaskom FSSPX-a u Hrvatsku). Od jedne do dvije godine pohađa 24,5 %, a od pet do sedam godina 10,2 % ispitanih vjernika. Manje od godinu dana FSSPX-ovim misama prisustvuje 10,2 % ispitanih. Zanimljivo je da 16,3 % ispitanika tvrde da su prvi put prisustvovali TLM-u prije više od osam godina, što bi bilo prije nego što je počelo redovito slavljenje u Hrvatskoj[57].

Od ukupnoga broja ispitanika njih 72,9 % prisustvuje TLM-u jednom tjedno. Jednom mjesečno u kapelama FSSPX dolazi 20,8 % ispitanika. Njih 6,3 % dođe nekoliko puta godišnje.

Većina ispitanih (61,7 %) od 2011. do 2014. godine nije pohađala TLM u crkvi sv. Martina u Vlaškoj ulici (ED). Gotovo petina (19,1 %) pohodila je navedenu crkvu nekoliko puta godišnje. Jednom mjesečno tamo je odlazilo 6,3 % ispitanih, a redovito 12,8 %.

Kad se pogledaju podatci za vjernike samo iz Zagreba, dolazi se do sljedećega: sedam vjernika pohađalo je crkvu sv. Martina nekoliko puta godišnje (25,92 %), jednom mjesečno tamo je odlazilo tek dvoje ispitanih (7,4 %), a redovito čak 22,2 % ukupnoga broja zagrebačkih ispitanika (šestero). Ostali vjernici nisu pohađali misu u spomenutoj crkvi.

TLM u inozemstvu pohodilo je 36,7 % vjernika, od kojih 24,5 % više puta. Ovo je pitanje ponajprije bilo usmjereno na spremnost vjernika na putovanja dok u Hrvatskoj nije bilo mogućnosti pohađanja TLM-a. Više od tri četvrtine ispitanika (77,5 %) prisustvuje TLM-u iz doktrinarnih razloga (ispravnost nauka i vjere koji nije prisutan u novoj misi). Ostali su odabrali TLM radi ljepote obreda (7,25 %), tradicije (7,25 %), latinskoga jezika (2,5 %) i načina pričešćivanja (2,5 %), a druge razloge odabralo je 2,5 % ispitanika.

Misu po novom obredniku uopće ne pohađa više od polovice ispitanika (61,2 %). Na „novu misu" jednom godišnje ode 10,2 % ispitanih. Nekoliko puta u godini netradicionalnoj misi prisustvuje samo jedan ispitani tradicionalni vjernik. Zanimljiv je podatak da čak 26,5 % vjernika sklonih tradicionalnoj misi redovito (jednom tjedno) pohađa misu po

[57] Dio starije populacije je u vrijeme pohađanja tradicionalne latinske mise ubrojio i godine iz svoje mladosti prije 2. vatikanskog koncila.

novom obredu. Samo troje ispitanika (6,4 %) smatra da Katolička Crkva ide u dobrom smjeru, dok su ostali na ovo pitanje odgovorili negativno. Zaključke Drugoga vatikanskoga koncila potpuno ne prihvaća niti jedan ispitanik. Dvije trećine (67,3 %) posljednji održani koncil i njegove odluke uopće ne priznaje, a 32,7 % prihvaća samo neke odluke.

Većina je ispitanika kao papu koji je najbolje vodio Crkvu odabrala Benedikta XVI. Kao odgovori bili su ponuđeni i Ivan Pavao II. kojega je odabrao jedan ispitanik, a sadašnjega papu nije odabrao nitko. Štoviše, svi su ispitanici na pitanje „Je li trenutni papa Franjo odstupio od nauka crkve?" odgovorili potvrdno. Ekumenizam podržava tek troje ispitanika (6,5 %). Svi su ispitanici upoznati s radom i misijom FSSPX-a.

5. ANALIZA ZAJEDNICA PRIVRŽENIH TRADICIONALNOM OBREDU U HRVATSKOJ

U zemljama komunističkoga bloka pokret za tradicionalnu misu nije se razvio sve do demokratskih promjena zbog zatvorenosti tadašnjega društvenoga uređenja. U Hrvatskoj se za razliku od drugih zemalja ni tada nije razvio. Inicijativa za tradicionalnu misu u Hrvatskoj pokrenuta je „odozdo", iz redova vjernika na čije je opetovane zahtjeve nadbiskupija imenovala svećenika i osigurala crkvu za bogoslužje. Ovo je primjer uspješne laičke inicijative i crkvene demokracije koja iako otežano ipak djeluje.

Sam nastanak zajednice i inicijative dogodio se okupljanjem u virtualnom svijetu (oko foruma na stranici „Latinska misa", poslije oko virtualne inicijative okupljene oko Tomislava Pejkovića). Iskorak iz virtualnoga svijeta u stvarnost bilo je osnivanje udruge „Benedictus" te dolazak FSSPX-a. Zajednica se i danas nastavlja razvijati upravo oko blogova.[58]

Zajednica laika koja se okuplja oko FSSPX, kao i ona oko ED nisu zasebna vjerska manjina ili sekta. Obje zajednice pripadaju Katoličkoj Crkvi te latinskom, tj. rimskom obredu. Katkad se sami pripadnici identificiraju kao „tradicionalni katolici". Međutim, oni nemaju poseban sta-

[58] FSSPX u Hrvatskoj nema službene stranice već blog.

tus u Crkvi niti im je priznata različitost obreda kao grkokatolicima.[59]

Kratke povijesti obiju zajednica u Hrvatskoj međusobno su isprepletene. Zajednica koja se okuplja oko svećenika koji služe misu prema ED postavkama nemaju problema s kanonskim tumačenjem niti valjanošću sakramenata koje im svećenici na TLM-u podjeljuju. Ova je zajednica ipak svjesna da bez Lefebvreova neposluha i FSSPX-ove ustrajnosti, motuproprija iz 2007. godine uopće ne bi ni bilo, a tradicionalna latinska misa održala bi se samo u zatvorenim redovničkim zajednicama.

Vjernici koji pohode mise koje služe svećenici iz FSSPX-a svjesni su neriješenoga kanonskoga statusa Bratstva. Posebnost zajednice koja se okuplja oko FSSPX-a u Hrvatskoj jest ta što za razliku od FSSPX-ovih zajednica u svijetu ne postoji vremenski kontinuitet od spornoga koncila ili ređenja 1988. godine. Kontinuitet ne postoji ni u ED zajednici koja se počela okupljati u crkvi sv. Martina tek 2011. godine. Dakle, katolička se tradicija obnavlja gotovo četrdeset godina nakon prestanka služenja TLM-a u Hrvatskoj. Zajednica oko FSSPX-a u Hrvatskoj je paradoksalno proizašla iz zajednice koja služi TLM prema ED postavkama. Dio vjernika koji pohađaju mise koje drži FSSPX-ov svećenika najprije su pohađali mise pod ED postavkama u crkvi sv. Martina u Vlaškoj ulici. Čak je i svećenik Tilošanec koji vodi brigu o zajednici mladu misu služio u crkvi sv. Martina.

Vjernici koji pohađaju TLM pripadaju svim dobnim skupinama. Većina njih nije se rodila kada su se one služile u Hrvatskoj prije koncila. Riječ je, dakle, o obnovama tradicije u obje zajednice, s tim da prva ima osnove u FSSPX-ovu dugogodišnjem djelovanju u inozemstvu, a druga u papinu motupropriju 2007. godine. Bratstvo FSSPX-a nije djelovalo u Hrvatskoj prije motuproprija. Inicijativa za dolazak FSSPX-a također je došla „odozdo", tj. od vjernika. Pristupanjem svećenika Hrvata dobiva priliku za trajnu prisutnost. Uslijed nedostatka dijecezanskih svećenika spremnih služiti mise po tradicionalnom obredu, FSSPX se širi u Splitu, Rijeci i Slavonskom Brodu. FSSPX ima preduvjete za brži razvoj radi bolje geografske rasprostranjenosti u Hrvatskoj. Razvoj apostolata bit će brži nego prethodnih godina zbog vidljivih znakova prisutnosti (kapela).

[59] Za prelazak s rimskoga na bizantski obred potrebno je papino odobrenje.

Tradicionalni katolicizam u Hrvatskoj nema povijesno-društvenih temelja, stoga bi vjernici koji pohode TLM trebali biti kompaktniji te imati neka obilježja vjerskih konvertita, o čemu bi se valjalo provesti daljnje istraživanje.

Vjernici u Hrvatskoj koji pohađaju TLM u organizaciji FSSPX-a konzervativnih su nazora. Na TLM-u sudjeluje više muškaraca nego žena. Dobna je raspodjela tradicionalnih katolika ravnomjerna, osim kod maloljetnika koji su slabo zastupljeni.

Vjernici TLM kod FSSPX-a pohađaju ponajviše iz doktrinarnih razloga jer smatraju da na misama prema novom obredniku nije zastupljen izvorni nauk Crkve. Dva takozvana kontrolna pitanja potvrđuju odstupanje od stajališta službene Crkve. Ogromnoj većini tradicionalnih katolika u Hrvatskoj ekumenizam nije prihvatljiv. Zaključke Drugoga vatikanskoga koncila koji je prema FSSPX-u uveo pogubne modernističke ideje u Crkvu ne prihvaća dvije trećine ispitanika. Jedna trećina ovaj koncil djelomično smatra prihvatljivim. Omiljeni je papa Benedikt XVI., a smatraju da je trenutni papa Franjo odstupio od nauka crkvenoga učiteljstva.

Malo manje od polovice vjernika (44,5 %) koji pohađaju misu u kapeli sv. Josipa u Dugavama u Zagrebu nije pohađala TLM u crkvi sv. Martina od 2011. do 2014. godine. Ovo pokazuje da u kapelu u Dugavama ne dolaze samo vjernici koji nemaju gdje prisustvovati TLM-u (radi izostanka imenovanja svećenika Zagrebačke nadbiskupije nakon smrti preč. Vitkovića), već je rast broja zagrebačkih vjernika sklonih tradiciji posljedica FSSPX-ova apostolata. Ovo neizravno potvrđuju odgovori iz pitanja o dužini pohađanja TLM-a. Većina FSSPX-ovih vjernika TLM pohađa tri do četiri godine, što znači da su tradicionalnu misu počeli pohađati kada je počeo aktivniji FSSPX-ov angažman, a potpuno zamro apostolat pod ED pretpostavkama. Osim udvostručenja broja vjernika u Zagrebu, FSSPX-ov apostolat omogućio je redovito nedjeljno slavljenje TLM-a u Splitu te povremeno u Rijeci i Slavonskom Brodu pa su tako i u ovim gradovima nastale zajednice vjernika trajno privržene tradicionalnom obredu.

Većina vjernika koja se okuplja oko FSSPX-ovih kapela pohađa isključivo tradicionalni obred. Dio vjernika ipak istodobno pohađa i novi ob-

lik rimskoga obreda. Moguće je da će se dio ovih ispitanika u budućnosti opredijeliti isključivo ili za izvanredni ili redovni oblik rimskoga obreda.

6. ZAKLJUČAK

Za razliku od nekih drugih zemalja, tradicionalne su se mise na latinskom jeziku nakon Drugoga vatikanskoga koncila prestale služiti u Hrvatskoj. Nakon proglašavanja papina motuproprija 2007. godine na zahtjev skupine vjernika 2011. godine obnavlja se redovito slavljenje tradicionalne latinske mise u Zagrebu. Svećenik zadužen za vjernike privržene tradicionalnom obredu u Zagrebačkoj nadbiskupiji, preč. Vitković, umro je krajem 2014. godine, što je bio kraj početne etape razvoja katoličke tradicije u Hrvatskoj. Nakon toga svećenici FSSPX-a sve češće posjećuju Hrvatsku te održavaju mise i predavanja nastavljajući pastoralnu brigu o vjernicima za koje se prije brinuo Vitković. Stalni apostolat FSSPX-a uspostavljaju u rujnu 2016. godine te se gotovo dvije godine jedino u njihovoj organizaciji redovito održava TLM. Dolazak FSSPX-ova biskupa te podjeljivanje sv. potvrde potaknuo je nadbiskupa Bozanića da imenuje novoga svećenika te osigura crkvu Krista Kralja na Mirogoju za redovito slavljenje tradicionalne mise. Tako je od svibnja 2018. godine prvi put u Zagrebačkoj nadbiskupiji prisutan usporedni pastoral za vjernike privržene tradicionalnom obredu, FSSPX-ov i onaj koji je odobrio nadbiskup (prema ED postavkama). Razvoj dvaju tradicionalističkih zajednica u Hrvatskoj isprepleten je. Obje zajednice na početku su se okupljale putem internetskih stranica, foruma i blogova. Inicijalne skupine vjernika same su pozvale nadbiskupijske, odnosno FSSPX-ove svećenike na pastoralnu brigu za zajednicu.

Vjernici u Hrvatskoj koji pohađaju FSSPX-ove mise konzervativnoga su svjetonazora. Među njima ima više muškaraca, a dobna je raspodjela ravnomjerna te su zastupljene sve dobne skupine osim maloljetnika. Tradicionalni vjernici koji se okupljaju oko FSSPX-a smatraju da Katolička Crkva ne ide u dobrom smjeru te da je papa Franjo odstupio od nauka. Simpatiziraju papu Benedikta XVI. Ekumenizam ne podržavaju, a odluke Drugoga vatikanskoga koncila većinom su im neprihvatljive. Tradicionalnu latinsku misu pohađaju iz doktrinarnih razloga te ju smatraju superiornijom u odnosu na novus ordo misu. Istraživanje pokazuje

da je zajednica koja se okuplja oko FSSPX-a uvelike nastala zahvaljujući njihovu apostolatu. Za daljnje istraživanje bilo bi zanimljivo istražiti stavove tradicionalnih vjernika okupljenih oko nadbiskupijskoga svećenika te napraviti komparativnu analizu s dobivenim podatcima iz ovoga rada.

Catholic Traditionalists in Croatia 2008. – 2018.

Abstract: Application of the embroidery Summorum Pontificum in Croatia came to power 2011. Group of laymen was persistent in their requests for regular celebration of the Traditional Latin Mass. After three years their request was approved. Rev. Vitković was in charge of the community that gathered in church of St. Martin in Zagreb. When Vitković died in 2014 there wasn't appointed another priest in charge until 2018. In meantime Brotherhood of St. Pius X. has occasionally organized lectures and masses in Croatia since 2012. Since 2016. FSSPX has a regular apostolate and a Croatian priest who cares about the community that is regularly gathered in Zagreb and Split, and occasionally in Rijeka and Slavonski Brod. Results of survey done among traditional catholics who gather around FSSPX show that this community is mostly conservative, male. They don't accept ecumenism and think Catholic Church is going in wrong direction. Traditional FSSPX catholics don't accept Second Vatican Council. Community has grown last years due to FSSPX work.

Keywords: *Catholic Church, traditional latin mass, FSSPX, Summorum Pontificum*